

Polítiques d'immigració. Entre la inclusió i l'exclusió

Políticas de inmigración. Entre la inclusión y la exclusión

Presentación del primer documento del Estado español, formalizado en el Parlament de Catalunya, el 15 de julio de 2001, que desarrolla las bases políticas para buscar el camino de la integración de personas inmigradas. Ante el interrogante de por qué hablamos de innovación y de perspectiva de futuro utilizando conceptos sin un ejercicio real de acciones, el artículo analiza cuál es y cuál ha sido la política migratoria en nuestro país, ligada al Estado español y, también, a las acciones y actuaciones de la Unión Europea. Atendiendo a un postulado básico de antropología, según el cual cualquier comportamiento responde a una situación determinada, es obvio que los cambios y las adaptaciones sociales a la nueva realidad exige nuevos planteamientos

Immigration policies. Between inclusion and exclusion

Presentation of the first document by the Spanish state formalised in the Parliament of Catalonia in July 15 2001, developing the political bases to search for a way to bring about the integration of immigrants. Faced with the question of why we talk about innovation and future outlook using concepts, without really being able to act, the article analyses migratory policies past and present in our country, linked to the Spanish State and also to European Union-driven actions and activities. From a purely anthropology standpoint, according to which any behaviour stems from a given situation, it is obvious that social changes and adaptations to the new reality require new approaches.

Palabras clave:

Ciudadanía, Control de flujos, Exclusión, Inclusión, Integración, Racismo, Sostenibilidad

Key words:

Citizenship, Flow Control, Exclusion, Inclusion, Integration, Racism, Sustainability

Autora: Rosa Llopis i Llort

Article: Polítiques d'immigració. Entre la inclusió i l'exclusió

Referència: Educació Social, núm. 20, pp. 20-34

Adreça professional: Institut de Formació Pere Tarrés

rllopis@correu.gencat.es

Introducció

El Parlament de Catalunya¹, el 15 de juliol de 2001, va aprovar el document formalitzat per la Comissió d'Immigració, elaborat per encàrrec del mateix Parlament, en el qual es desenvolupen les bases polítiques, i amb un rerefons tècnic, per a cercar el camí de la integració, en el present i amb vista al futur, de persones d'altres orígens. Aquest document és el primer d'aquestes característiques de l'Estat espanyol.

El que, al nostre entendre, és quelcom innovador en una declaració oficial és el concepte d'*immigració* i el de *ciutadania* que se'n deriva. El Parlament de Catalunya diu que *ser immigrant* és un fet accidental, puntual; és a dir, que una persona per haver deixat el seu país d'origen i haver-se assentat i/o instal·lat en un altre territori, no manté la seva condició d'immigrant per a tota la vida i, molt menys, pel que fa als seus descendents. S'entén que es deixa de *ser immigrant* en el moment que desapareix la mobilitat; llavors, de manera conscient –i fins i tot inconscient-, es pren la decisió de quedar-se en un lloc determinat i, des d'aleshores, l'estatus és ja de *ciutadà*, atenent la reflexió realitzada des del Parlament de Catalunya, i com a *ciutadà* d'un país i/o d'un estat ha de poder gaudir dels drets i també dels deures, de la mateixa manera que la resta de persones que hi viuen, independentment del seu origen.

Per què parlem d'innovació i de perspectiva de futur únicament utilitzant conceptes, sense un exercici real d'accions? Per a poder donar-hi resposta cal que desenvolupem quina és i quina ha estat la política migratòria en el nostre país, lligada, evidentment, a l'Estat espanyol i, també, a les accions i actuacions de la Unió Europea.

Contextualització

Els països i els estats han estat conformats socialment per persones procedents d'altres contrades. Històricament, Catalunya ha rebut persones procedents del Sud de França, d'Occitània, del País Valencià i de la resta de l'Estat. Totes aquestes persones, a més dels catalans que ja hi eren, han fet el país que tenim actualment.

Les diferències econòmiques, polítiques, socials, educatives, sanitàries, etc., que existeixen entre uns estats i uns altres, fan que les persones cerquin millorar la seva qualitat de vida i les seves expectatives de futur. Guiats per aquesta perspectiva i amb tot el procés ja esmentat anteriorment, aquesta persona sortirà a donar resposta a les seves expectatives i a les esperances dels *altres*, dels seus als quals ha deixat.

En aquest marc, és quan comencen a arribar als països desenvolupats, rics i democràtics, persones necessitades, amb ganes de treballar i guanyar-se la vida.

En un primer moment, aquests països reben de bon grat les persones immigrades, ja que són mà d'obra necessària per a poder tirar endavant la seva economia, i fins i tot possibilitar que els autòctons, en envellir, puguin tenir assegurada la seva pensió, és a dir, influeixin també en el benestar social de les societats on arriben.

Però quan la immigració o l'arribada de persones d'altres contrades es multiplica, aquesta mateixa societat que les ha acollit, comença a tenir comportaments molt diferents, de rebuig, d'intolerància, d'hostilitat en definitiva, i són els seus governants els qui prenen mesures per a regular la situació, és quan s'inicia el procés de legislació, de posar traves a l'entrada de les persones, de convertir-les en *treballadors convidats*².

En aquest sentit, cal parlar de tres camps ben diferenciats, però que conformen un únic bloc al voltant de la immigració i la seva regulació. Aquests són: *la sostenibilitat, el racisme i la integració*.

- La sostenibilitat és l'argument més utilitzat pels partidaris de legislar, controlar i normativitzar l'entrada de persones d'un estat a un altre, tot i que en molts casos ho fan amb altres paraules. En aquest sentit, s'assenyalen dues vies: la primera, en relació amb el treball, i la segona, amb la integració social.

- Pel que fa a l'ocupació, en treure l'argument de la sostenibilitat, es parla de la manca de treball i de la necessitat d'uns perfils professionals determinats. Tenir a persones fora dels paràmetres ocupacionals marcats, significa tenir aquestes persones engrossint les llistes de l'assistència social i/o de tenir un augment de conductes asocials i de conflictivitat.

Quan la immigració es multiplica són governants els qui prenen mesures per a regular la situació, és quan s'inicia el procés de legislació

La presència massiva de persones d'altres contrades, suposa una dificultat per a poder-se absorbir, i és des d'aquí d'on sorgeixen les situacions de conflictivitat i de racisme

- Quan es parla d'integració es posa l'accent en el tema de la convivència i de la cohesió social. S'indica que la presència massiva de persones d'altres contrades, suposa una dificultat per a poder-se absorbir i incorporar en la societat on han arribat, i és des d'aquí d'on sorgeixen les situacions de conflictivitat i de racisme.

Amb tot, hi ha diferents teories, les quals tenen els seus entusiastes i detractors, en relació amb quina és la causa de la marginació social lligada als immigrants. Mentre que per a alguns sectors es propugna que la manca de convivència i la marginació té la causa en les mancances socials³, per a altres, aquesta manca de coexistència i, per tant, la presència de tensió social, és degut al xoc cultural i al rebuig cap al diferent, ja sigui pel color de la pell o pel seu origen⁴; seria el que anomenaríem racisme i/o xenofòbia, tot i que soni una mica fort aplicat al nostre país.

També alguns autors indiquen que en els darrers temps (sobretot arran dels atemptats de les Torres Bessones de Nova York), el racisme ha canviat; si bé abans anava vinculat a l'ètnia i a l'origen, ara es vincula a la cultura (entesa aquesta com un conglomerat de tradicions, costums, creences i actuacions d'un col·lectiu determinat).

La conflictivitat social és quelcom que posa en alerta als governants, des de la cèl·lula més petita, com els ajuntaments, fins a l'estament més elevat d'un Estat, passant per les administracions intermèdies, que en el cas de Catalunya seran la Generalitat, les diputacions i els consells comarcals.

Però anem per parts, i comencem a analitzar les causes que provoquen les legislacions i, evidentment, les polítiques que marquen la immigració, des de l'entrada en un territori, fins a la integració social i cultural.

Com ja s'ha anat assenyalant, el factor principal que motiva crear una normativa sobre immigració, són els interessos de cada Estat, i serà més o menys restrictiva segons la necessitat de mà d'obra que aquest tingui.

Polítiques d'immigració

Amb aquesta situació socioeconòmica, es plantegen les polítiques i les normatives a desenvolupar en cada Estat. A grans trets, i amb el benentès que les situacions no es donen sempre en un estat pur, es podrien distingir a Europa tres models:

- l'anglosaxó o multicultural
- l'assimilacionista o francès
- l'intercultural o nòrdic.

El model anglosaxó⁵ o multicultural

Es caracteritza per la seva major flexibilització en els controls d'entrada i en les mesures d'acollida; però pel que fa a les mesures d'integració no es contemplen, és a dir, possibiliten que cadascú pugui tenir unes condicions bàsiques per a poder-se'n sortir i subsistir, però no es planteja la cohesió social, la qual cosa suposa que es construeixi una societat segmentada per ètnies i cultures, i tot això vinculat a una posició econòmica, que evidentment comporta una posició social.

En aquest sentit, no es pot oblidar quina és la població que s'adreça a aquests països. En primer lloc, són les persones originàries d'aquells Estats on la presència anglosaxona ha estat llarga i dominant, com per exemple l'Índia o el Pakistan, i fins i tot Turquia, i després, d'excolònies africanes i, també, un nombre important de llatins

Aquest conglomerat de cultures estableixen la seva residència en el lloc d'arribada atenent dues qüestions: la primera, el seu poder adquisitiu; i la segona, el seu lloc d'origen, ja que per a cada ètnia i/o cultura hi ha un espai determinat en la ciutat, el que suposa una guetització per orígens: el barri dels pakistanesos, el dels llatins, etc.

Aquesta situació l'anomenarien multiculturalitat o convivència multicultural, i és una situació en què hi ha la presència de moltes i variades cultures, però cadascuna en un espai determinat, sense tenir cap tipus de relació, la qual cosa suposa el manteniment i, en alguns casos, el retorn als comportaments, tradicions i llenguatge del lloc d'origen, i la transmissió d'aquests, de generació en generació, sense afegir-hi cap modificació, ni adaptació.

Pel que fa a les mesures d'integració no es planteja la cohesió social, la qual cosa suposa que es construeixi una societat segmentada per ètnies i cultures

Els resultats més importants d'aquest tipus d'actuació són:

- l'integrisme cultural⁶ (terme encunyat per la doctora en antropologia Adriana Kaplan)
- la perpetuació del *nosaltres i ells*, en el sentit que les generacions ja nascudes en aquell Estat continuen sent vistos (pels autòctons i també per la pròpia comunitat) com a estrangers, i vivint la pertinença a un lloc però amb un sentiment de desarrelament
- la guetització de la societat, que suposa que la participació en la societat, i en el seu desenvolupament, únicament serà *la causa* dels autòctons, mentre que els nous ciutadans se sentiran al marge de qualsevol acció i/o activitat, alhora que un possible contacte interètnic pot suposar l'enfrontament. Aquesta violència latent es troba al final del model multicultural.

Hem d'assenyalar que els autors anglosaxons critiquen en la seva gran majoria aquest model, però la terminologia que utilitzen entra en contradicció amb la resta d'autors, els quals diferencien molt bé entre multiculturalitat i interculturalitat, mentre que per als primers aquests dos conceptes són sinònims.

El model francès⁷ o assimilacionista

Es basa en el concepte republicà de ciutadà que la Revolució Francesa va proclamar: Llibertat, igualtat, fraternitat. Des d'aquesta perspectiva, no s'accepta un tracte ni un comportament diferenciat dels residents en el seu territori, per la qual cosa pensar en comportaments distints al model establert per l'Estat no entra en els paràmetres constitucionals⁸.

El model centralista i homogeneïtzador i/o unificador de l'Estat francès no reconeix la diferència, a més de no acceptar (per la seva Constitució) la possible *religiositat* de la societat, pel fet de ser aquell un territori laic i aconfessional.

Amb tot, tanmateix, aquest concepte republicà i filosòfic de la igualtat dels ciutadans, no ha fet assolir la integració de les persones novingudes. França té una important tradició a rebre persones, especialment del nord d'Àfrica, del Magrib i, concretament, d'Algèria. De la mateixa manera que Anglaterra o Alemanya, França rep principalment persones de les seves antigues colònies,

les quals tenen una major facilitat per a nacionalitzar-se. Aquestes persones varen iniciar la seva immigració els anys 40, per la qual cosa porten ja diverses generacions a la *metròpoli*, però encara hi són estrangers, tot i que la seva gran majoria són ciutadans de la República francesa de ple dret.

En aquest cas, el que ja hem esmentat de l'integrisme cultural s'ha convertit no tant en la idea de perpetuar els costums del lloc d'origen (una *tercera generació* ja no té cap lligam amb la terra dels seus avis), sinó en un símbol d'identitat, és a dir, de pertànyer a un grup diferenciat que utilitza el vestit, la religió i la llengua per a apartar-se del grup majoritari i mantenir un orgull de pertinença que la situació social i econòmica no els dona. Això suposa el tancament sistemàtic a qualsevol idea de canvi, d'assimilació i d'integració dins la societat francesa.

Aquest fenomen de la reivindicació de la diferència no és cap moviment organitzat, cap grup de pressió (com serien els *lobbys* d'estrangers en els estats anglosaxons), a l'hora que aquestes mateixes persones que mostren les seves diferències amb vista a l'exterior, se senten, viuen i s'identifiquen com a francesos. Aquesta dualitat entre el *jo sóc francès* i el *jo sóc estranger*, comporta greus problemes psíquics en les persones i un sentiment de desarrelament i de rebuig generalitzat.

L'any 1999 es va produir una revolta en el centre de París, protagonitzada per joves originaris d'Algèria i del Marroc. Els aldarulls sorgiren d'una manifestació en la que es demanava treball, i desembocaren en una allau de violència que va durar tres dies i que va haver de ser sufocada per la Guàrdia nacional. També, a tall d'exemple, com en el cas anterior, cal esmentar el tancament a les esglésies per part dels *sense papers* i que va ser recolzat pràcticament per la totalitat de la intel·lectualitat francesa.

Precisament, arran de la situació provocada pel tancament a les esglésies, es va encarregar, per part del Govern, un estudi sobre la llei d'estrangeria, conegut amb el nom del seu autor, *Informe Weil* (1997), en el qual, en les seves conclusions, es recomanaven reformes per assolir la integració; algunes d'elles, per exemple, eren la regulació dels fluxos migratoris, l'atenció en l'acollida, l'aplicació correcta del principi republicà de la igualtat, i l'adaptació de la política de naturalització a l'evolució de la societat. Aquest Informe va ser assumit pel partit socialista; i un cop al Govern, l'any 1999, comportà que es creés l'Agència d'Observació de la Discriminació Racial.

Com ja hem esmentat, el partit socialista va assumir aquestes propostes com a pròpies, i les va incloure en el seu programa electoral. Un cop varen arribar

Aquesta dualitat entre el *jo sóc francès* i el *jo sóc estranger*, comporta greus problemes psíquics en les persones i un sentiment de desarrelament i de rebuig generalitzat

al govern al 1998, es va confiar la *Cadéveloppement⁹ et migrations internationales* a Sami Naïr, un intel·lectual francès d'origen algerià, que intentà l'obertura de la política francesa a la immigració; però els resultats dels projectes no han estat els desitjats, almenys fins a l'actualitat, ja que es critica que aquests projectes en comptes de ser ajudes per a les persones que immigraven eren ajudes per al retorn al país d'origen, la qual cosa suposava una disfressa de les mesures que havien de fer que la política immigratòria fos més flexible i integradora.

El model intercultural o nòrdic

Aquest model fa esment, de la construcció social i de la cohesió, les quals han de facilitar la participació i on únicament hi hagi un *nosaltres*

El darrer model per analitzar, i que anomenem *intercultural*, a Europa el localitzem als països nòrdics i a Suïssa¹⁰. Aquest model fa esment, com a objectius principals, de la integració, de la construcció social i de la cohesió, les quals han de facilitar la participació i on únicament hi hagi un *nosaltres*, en comptes dels *ells* que potencia els aspectes més restrictius i controladors.

En el cas de Suïssa, l'administració de l'Estat basa la seva política per a gestionar la immigració en el fet de treballar el concepte de la *pedagogia del federalisme*, és a dir, que cada *cantó* ha de poder i saber aplicar la seva política per tal d'assolir la integració dels immigrants en el seu territori, ja que això suposa el reconeixement del fet diferencial suís, alhora que també s'accepta la diferència que incorporen els nousvinguts.

Així doncs, serà cada *cantó*, amb la seva especificitat, el que ha de trobar la seva pròpia política interna per a poder integrar les persones immigrades estrangeres que hi resideixen. Amb tot i això, tanmateix, hi ha uns punts bàsics que són competència de l'administració federal, com són la vigilància de fronteres i el control dels fets discriminatoris; l'aplicació del principi de subsidiarietat a l'hora de tramitar els permisos de treball i de residència; les subvencions que reben els *cantons* per a l'exercici de les polítiques d'immigració; la creació de comissions mixtes, entre autòctons i estrangers per a tractar temes relacionats amb la immigració (ja sigui des del punt de vista de consulta, d'assessorament, o per fer front a una situació de crisi); i, per últim, la base legal per a adaptar-se als canvis, és a dir, confeccionar i adequar la normativa existent a la realitat social de cada moment.

La tasca que es desenvolupa en l'àmbit de *cantons*, se centra principalment en les grans ciutats, i són aquestes les que donen resposta a la situació de la

immigració. Arran d'aquest marc, és quan neixen els projectes coneguts com de cultura de barri, on s'impliquen tots els agents presents en el territori, tenint com a objectiu comú la integració social i cultural en l'àmbit local, mitjançant les tradicions i les manifestacions populars de totes les persones que hi resideixen. Des d'aquest marc, es treballa per superar els prejudicis i trencar els estereotips.

El nivell econòmic de Suïssa assegura poder tenir cobertes les necessitats bàsiques i possibilita l'accés a una feina (a hores d'ara, la situació d'accés a un treball es troba en un bon moment atès que els autòctons no volen accedir a certes ocupacions i això facilita una ocupació pràcticament immediata per als immigrants), per la qual cosa les primeres necessitats bàsiques estan cobertes per a tothom pràcticament; i el que cal treballar és per a la incorporació cultural en el seu sentit més ampli) en la societat, i aquesta ha de començar per l'aprenentatge de la llengua del cantó on es resideix, per l'escola i per un entorn urbanístic digne, tant pel que fa a l'habitatge, com pel que fa als carrers i places o als serveis i al transport.

La Unió Europea

Però tots aquests plantejaments polítics, en una Europa comunitària, on la unificació cada cop és més evident, on hi ha una moneda única, on no existeixen fronteres per a mercaderies i persones dels Estats membres, no tenen cap sentit, ja que el que es demana i es fa necessari és una política unificada d'immigració, almenys en els seus aspectes bàsics, atès que el que es demana, i cada cop de manera més forta, és també una política unificada per a la immigració.

Avui per avui, la Unió Europea no té una política clara i consolidada en matèria d'immigració i, evidentment, tampoc una *base jurídica consolidada*, tal com ho anomena el Director adjunt del Gabinet Europeu d'Interior i de Justícia, el senyor Francisco Fontseca. Europa, l'any 1999, amb l'entrada en vigor del tractat d'Amsterdam, posa damunt de la taula les bases legals per a confeccionar el marc europeu legislatiu sobre immigració; però els diferents interessos dels Estats membres i, per què no dir-ho, les pors, han fet que a quatre anys des d'aleshores encara no hi hagi un pronunciament conjunt.

Avui per avui, la Unió Europea no té una política clara i consolidada en matèria d'immigració i, evidentment, tampoc una *base jurídica consolidada*

Ara per ara, el document que, en aquest sentit, té més força és la *Carta dels drets fonamentals de la Unió Europea*¹¹, adreçada a totes les persones que es troben en una situació que comporta diferència (no necessàriament immigrants), signada pel Parlament europeu, la Comissió europea i el Consell d'Europa. En aquesta *Carta* es van assenyalant, un per un, els drets principals i bàsics, com són la dignitat, la vida, el treball, la sanitat, l'educació, així fins a sis capítols.

En el document es parla d'aquests drets d'una manera universal, és a dir, per a totes les persones sense tenir en compte la seva procedència i origen; però, evidentment, hi ha excepcions, i aquestes les trobem quan es parla del dret al treball i a les prestacions socials, com l'habitatge, per exemple. En aquest sentit, la *Carta* deixa clar que el postulat és per als ciutadans membres de la Unió Europea, i preval la legislació de cada Estat per damunt de les directrius d'aquesta declaració.

L'Estat espanyol

La característica principal de l'Estat espanyol en matèria de política d'immigració ha estat sempre el *control de fluxos i la presència activa de les forces de seguretat de l'Estat*

L'Estat espanyol, des de 1985 que va tenir la seva primera Llei d'estrangeria, ha passat per diferents etapes en què la flexibilitat normativa ha tingut més o menys pes. La característica principal de l'Estat espanyol en matèria de política d'immigració ha estat sempre el *control de fluxos i la presència activa de les forces de seguretat de l'Estat*.

L'any 1985, quan es confecciona la primera Llei de l'Estat espanyol, s'està condicionant en funció de les demandes de la Unió Europea, en aquell moment de la Comunitat Econòmica Europea. És una situació en què l'Estat espanyol es troba a les portes de poder-hi accedir, de formar-hi part, i aquesta és una aspiració de molts anys per part de la seva classe política democràtica.

A Europa es tem que l'Estat espanyol sigui la porta d'entrada, a dojo, de persones procedents d'Àfrica, i per aquest motiu les exigències per a l'elaboració d'una Llei d'estrangeria van pel camí que l'Estat es converteixi en el guardià i la barrera d'entrada de persones d'origen africà (el que fa por són les persones procedents del Marroc i Algèria, principalment, encara que això es fa extensiu a tot el nord d'Àfrica i principalment al Magrib).

La manca del costum legislador sobre el tema de la immigració porta, com a conseqüència, que la Llei en algun dels seus articles sigui considerada anticonstitucional i caldrà variar-la. Val a dir que l'Estat espanyol, tradicionalment, ha estat un Estat d'emigració; a hores d'ara, per exemple, encara hi ha més de dos milions de persones, ciutadans espanyols, en altres països. Així doncs, la nova situació no té referents històrics, per la qual cosa cal començar i experimentar de bell nou.

L'any 1996, la situació social i la política estan desencaixades en matèria d'immigració, i cal fer algun pas per a poder apropar-les; i en aquest moment es desenvolupa el Reglament d'estrangeria, que serà una reforma del de l'any 1985, però encoberta. Si bé la base serà la mateixa, el Reglament possibilitarà algunes accions a favor de la inclusió social.

D'unes jornades conjuntes entre polítics, societat civil i tècnics, realitzades a Catalunya a mitjans d'aquest mateix any 1996, sorgeix de manera clara, en les conclusions, la necessitat de refer i/o elaborar una nova Llei d'estrangeria, la qual sigui capaç de recollir la realitat present i futura que tindrà l'Estat en matèria d'immigració.

Aquest impuls que dona Catalunya, en presentar al Congrés de Diputats la proposta d'elaboració d'una nova Llei, de la mà del grup parlamentari de Convergència i Unió, coincideix també en el temps i en l'espai amb diferents propostes presentades per la resta de grups parlamentaris presents en la Cambra, per la qual cosa es decideix crear una Comissió explícita per a elaborar una nova Llei d'estrangeria. Aquesta Comissió està formada per tots els grups parlamentaris i treballarà al llarg de divuit mesos per elaborar una nova Llei on la integració social passa a ser l'objectiu principal i l'eix conductor de la política migratòria estatal.

Les sessions al llarg d'aquest any i mig varen ser intenses, ja que no era fàcil poder fer coincidir els interessos de tots els partits i grups polítics presents en l'hemicicle; però al darrer trimestre de 1999, la nova Llei ja era una realitat, i és en aquest moment quan esclata l'escàndol, i un fet vertaderament vergonyós, protagonitzat pel Partit Popular.

Un cop enllestida la nova Llei, amb el nom de *Ley orgánica sobre los derechos y libertades de los extranjeros en España y su integración social*, des del Govern del PP es diu que no s'hi està d'acord, malgrat que en el grup de treball hi eren presents diferents representants d'aquest, i que cal modificar-la per tal que no sigui tan permissiva. S'assenyala que una llei com aquella, el que

produirà serà un *efecte crida* per a totes les persones que desitgin immigrar cap Europa. La resta de partits polítics s'exclamen enèrgicament, i com que en aquell moment el PP no té la majoria absoluta, s'aconsegueix que per tràmit d'urgència s'aprovi, el 21 de desembre del 99, la que es coneix com la Llei 4/2000.

El període de temps que va anar des de l'elaboració definitiva de la Llei fins a la seva aprovació en el Congrés de Diputats, els missatges que es varen donar a l'opinió pública espanyola per part del PP, a més d'incerts varen ser demagògics, simplistes i electoralistes, i això es va poder veure la següent primavera quan va guanyar les eleccions, aquest cop amb majoria absoluta.

Aquesta nova situació de poder del Govern del PP va fer que la vida de la Llei 4/2000 fos molt efímera, i abans que s'hagués acabat el termini per a la regularització extraordinària contemplat en la Llei, que era el 31 de juliol de 2000, ja hi havia un nou esborrany per a una reforma, i que la majoria va fer prosperar; el que n'ha resultat és la Llei 8/2000, la qual ha deixat sense efecte el consens polític i en bona part social, per tal de fer prevaler la voluntat d'un pensament tancat i uniformista, homogeneïtzador i xenòfob d'un govern que està actualment en el poder.

Els mateixos membres del PP han reconegut que el discurs exercit en contra de la Llei orgànica 4/2000 sobre els drets i llibertats dels estrangers a Espanya i la seva integració social, va servir per augmentar el nombre de vots, juntament amb el realitzat en contra del nacionalisme d'Euskadi.

La Llei orgànica 8/2000 i el reglament que la desenvolupa, en vigor des del mes d'agost de 2001, a escala social portaran greus conseqüències

La Llei orgànica 8/2000 i el reglament que la desenvolupa, en vigor des del mes d'agost de 2001, a escala social portaran greus conseqüències, la primera de les quals serà el fet que s'engruixiran les bosses de marginació amb tot el que això comporta; però el que encara és més greu, les administracions autònomes, en especial, i les administracions locals, no podran intervenir-hi sense entrar en la il·legalitat, és a dir, sense contravenir la normativa vigent. Aquesta situació, evidentment, afecta també les organitzacions civils i socials, que, pel fet d'atendre persones que es troben a l'Estat amb una situació administrativa irregular, els podria suposar sancions econòmiques importants, alhora que amb les seves capacitats actuals (tan financeres com humanes) no poden fer front al nombre de persones en situació irregular que, a hores d'ara, es troben en el territori estatal (concretament a Barcelona es quantifica el nombre d'irregulars en, aproximadament, 15.000 i un total d'unes 30.000 persones a tot Catalunya).

Catalunya

I com afecta tot el que fa referència a la política d'immigració de l'Estat a Catalunya i, per extensió, a les autonomies que el conformen?

La Llei 8/2000, tot i que s'ha vestit com una reforma de la Llei 4/2000, és a la pràctica una nova norma, i això vol dir que manté el títol (*Drets i deures dels immigrants a Espanya i la seva integració social*), però la realitat ens està confirmant que tot el que fa referència a la incorporació dels immigrants i les seves famílies a la societat no es troba precisament en la Llei, sinó en la voluntat política de les autonomies i dels ens locals, especialment dels ajuntaments; però treballar per la integració no serà, ara per ara, una tasca gens fàcil tenint la 8/2000 i el seu reglament com a marc d'acció.

Des del Govern de la Generalitat, el gener de 2000, es va iniciar la confecció, atenent la normativa vigent, la Llei orgànica 4/2000, del que s'anomenava Decret únic. Què era el Decret únic?

A petició del Consell assessor d'immigració, del Pla interdepartamental d'immigració, s'intentava coordinar de manera global i integral totes les actuacions del Govern de la Generalitat i es plasmava en un únic document signat pel president.

Però cal fer una mica d'història per a poder entendre quina ha estat la participació de la societat civil catalana i la dels seus governants en el tema de la immigració.

Pla interdepartamental d'immigració

Catalunya, l'any 1993, va aprovar el Pla interdepartamental d'immigració. En aquest Pla hi estaven treballant deu Conselleries de la Generalitat. El Pla comptava amb una Comissió interdepartamental d'immigració (CII), en la qual hi eren representats els deu departaments (les persones que hi assistien havien de tenir el rang de director general) i, alhora, aquest comptava amb el Consell assessor d'immigració (CAI), que era format per trenta-dos membres, entre els que destacaven els sindicats, les organitzacions municipalistes, les organitzacions empresarials, les entitats de solidaritat, les d'ajuda a immigrants i les d'immigrants pròpiament dites. La presidència d'ambdós òrgans era del

Departament de Benestar Social. Com exemple del treball realitzat, es pot esmentar el fet que va ser el CAI l'impulsor, en primera instància, de la reforma de la Llei d'estrangeria de 1985.

L'agost de l'any 2000 es crea la Secretaria per a la Immigració¹², depenent del Departament de la Presidència, la qual cosa indica el pes que aquesta qüestió té per al Govern català, i serà aquesta, des d'aleshores, la que es farà càrrec d'elaborar i coordinar el nou Pla interdepartamental d'immigració, el segon, per tal d'adequar la realitat multicultural de la societat catalana a l'oferta que des de l'administració autonòmica es fa en matèria d'immigració.

Al juliol de 2001 apareixen dos documents que, novament, indiquen quina és la voluntat política a Catalunya en relació amb la immigració. El primer, i entenc que molt important ja que constitueix un precedent arreu de l'Estat, és el que va elaborar el Parlament de Catalunya, consensuat per tots els partits polítics de la Cambra catalana; i el segon és el Decret únic, que com ja hem assenyalat anteriorment resumeix la voluntat del Govern de coordinar les polítiques i les accions per a la immigració des de tots els àmbits.

Paper dels ajuntaments

Són els
ajuntaments els
que han de rebre
i acollir en
primera
instància, siguin
regulars o no, les
persones
immigrades i les
seves famílies

Però, sense cap mena de dubte, són els ajuntaments els que han de rebre i acollir en primera instància, siguin regulars o no, les persones immigrades i les seves famílies.

A Catalunya tenim exemples de treballs integradors molt assenyats i que realitzen importants aportacions conceptuals, metodològiques i, fins i tot, de canvi de mentalitat tant pel que fa a la població com a la manera de treballar. Alguns dels municipis que han posat fil a l'agulla de manera innovadora, pensant en la nova realitat dels seus ciutadans, són Manresa, Santa Coloma de Gramenet, Girona, Salt, l'Hospitalet de Llobregat, Reus o Barcelona (evidentment que me'n deixo molts, i sort d'això!).

Pel que fa a la tasca dels ens locals, no podem oblidar la que desenvolupen els Consells comarcals i, en la seva gran majoria, de manera coordinada amb els municipis i la comunitat autònoma. Majoritàriament, aquesta tasca és fruit de la iniciativa privada i pública que va desembocar en els actuals Plans comarcals d'integració dels immigrants¹³, dels quals, a hores d'ara, se n'estan portant a terme vint-i-un arreu del territori català. La gran aportació d'aquesta

actuació és el fet que aconseguix la coordinació de tots els agents del territori i juga amb dos objectius principals: la prevenció i la participació de la població (tant la immigrada com l'autòctona).

Per acabar aquest apartat, dir també el paper que, en matèria d'immigració, fan les Diputacions i, en aquest sentit, assenyalar de manera especial la Diputació de Barcelona, la qual ha mostrat una especial sensibilitat en el moment de tractar els temes d'immigració i, sobretot, en la recerca d'un marc de treball comú per a tots els municipis de les comarques barcelonines.

Conclusions

Treballar el tema de la immigració no és fàcil; requereix tenir una mentalitat oberta i ser respectuosos amb les noves formes de comportaments que se'n presenten. Aquest nou panorama social fa necessari que s'inverteixi en formació: formació per als menors i joves a les escoles, formació per als professionals i formació per als gestors polítics.

Cal ser molt conscients que les desigualtats existents entre els països del Sud (els que immigren) i els del Nord (els receptors) són la causa principal perquè les persones deixin, involuntàriament sense cap mena de dubte, casa seva i surtin a trobar un lloc on puguin subsistir i mantenir-se com a persones i com a grup. Així doncs, la situació, si bé segons els demògrafs s'estancarà d'aquí al 2010, el que sí és evident que Catalunya (i l'Estat espanyol i qualsevol dels països membres de la Unió Europea) ja és i serà intercultural, per la qual cosa s'han de trobar els mecanismes més adients per ser capaços de gestionar la nova realitat social sense produir trencaments, crispacions i enfrontaments, tal com algunes veus polítiques sembla que intentin aconseguir.

Atenent un postulat bàsic d'antropologia en què es diu que qualsevol comportament respon a una situació determinada, és obvi que s'han de donar els canvis i les adaptacions socials a la nova realitat per part de les persones novingudes; així com, també, caldrà fer nous plantejaments i noves incorporacions per part dels autòctons. Aquesta nova realitat serà *la construcció del nosaltres* de què parla Fodé Silla¹⁴.

Per assolir aquest objectiu cal el treball en horitzontal, integral, coordinat i amb unes grans dosis de voler entendre l'altre. No serà possible tenir una societat sense fractures si no existeix la voluntat d'entesa, de respecte, de diàleg i d'anàlisi conjunta. Ha de fer-se amb la participació de tots i de tothom, i no cal tenir por de perdre les nostres arrels. Catalunya ha tingut moltes i variades, per forma i per origen, arribades de persones d'altres contrades, i avui, al segle XXI, continuem defensant Catalunya, com en el seu dia ho varen fer *els Segadors* o el president Companys, per parlar d'algunes persones remarcables.

La construcció de la Catalunya del futur (i evidentment qualsevol altre estat o país) ha de passar per l'entesa de tots els ciutadans residents (entès residents no com aquells que tenen papers, sinó com aquells que hi viuen), ja que tots podem aportar, i seria del *gènere babau*, pensar que tothom no vol el millor per al país on viu, ja que la millora d'aquest és la seva pròpia millora; i, així, els habitants de Catalunya de demà seran ...catalans!

Rosa Llopis i Llorc

Antropòloga especialista en temes d'interculturalitat

-
- 1 Parlament de Catalunya, *Document sobre immigració*. Elaborat per la Comissió de membres i experts del Parlament de Catalunya. Barcelona, juliol de 2001.
 - 2 Unió Europea, Brussel·les 2002.
 - 3 Aquest és el discurs que sostenen professionals com el Dr. Manuel Delgado, o el professor Luís Miguel Narbona.
 - 4 En aquest grup hi trobaríem noms com els de l'antropòleg Jordi Moreras, Rafel Crespo i jo mateixa, entre molts altres.
 - 5 ICM, *Àrea de Migracions*, en col·laboració amb l'Institut Goethe de Barcelona, 2001.
 - 6 Adriana Kaplan, 1996.
 - 7 Jean-Claude Boumez, *Polítiques d'immigració. Educació Popular, l'exemple de la ciutat d'Estrasburg*. ICM, Barcelona, 2001.
 - 8 ICM, *Curs sobre polítiques d'immigració a Catalunya*. Barcelona, 2001.
 - 9 Nom original de l'organisme que tracta els temes d'immigració.
 - 10 Ursula RELLSTAB, *La immigració a Suïssa: Discussió i adaptació a una nova situació*. ICM, Barcelona, 2001.
 - 11 Carta dels drets fonamentals de la Unió Europea. Brussel·les, 28 de desembre de 2000.
 - 12 El primer Secretari ha estat el Sr. Àngel Miret, recentment dimitit, el qual era un gran impulsor d'accions a favor de la sensibilització i de la construcció de la convivència intercultural a Catalunya.
 - 13 Els Plans comarcals d'integració dels immigrants va sorgir del treball conjunt de l'entitat Associació per a l'estudi i la Promoció del Desenvolupament Comunitari i la Direcció General de serveis Comunitaris del Departament de Benestar Social de la Generalitat de Catalunya. El primer Pla es va iniciar l'any 1997 al Vallès Oriental, i el segon al 1998 al Baix Camp.
 - 14 *Fodé Silla, eurodiputat francès, president de la Federació Internacional de SOS Racisme*. Barcelona, 2001.
-